

NUMERIC

Definíciók

hozzáférés (ISO 5127)

a dokumentumokban lévő információk megszerzésének joga, lehetősége vagy eszköze.

hozzáférés kontroll (NEDLIB)

a felhasználói jogok illetve a szerződési feltételek ellenőrzése egy publikációhoz történő hozzáféréskor.

archívum (Pierce-Moses)

szervezeti egység, mely azért felelős, hogy a szervezet hosszú távon értékkel bíró iratait/dokumentumait megőrizze. Szervezet mely egyénekre, családokra vagy más szervezetekre vonatkozó feljegyzéseket, okiratokat, okmányokat gyűjt.

archívum/levéltár/irattár (ISO 5127)

szervezet, illetve szervezet azon része, mely egy vagy több archívum kiválasztásáért, beszerzéséért, megőrzéséért és hozzáférhetőségéért felelős.

levéltári egység (ISO 5127)

az egy levéltárba tartozó, önálló egységként kezelt egyedi dokumentum vagy dokumentumsorozat.

levéltári iratok (átdolgozva az ISO 5127 szabványból)

egy szerv vagy személy tevékenysége során keletkezett és maradandó értéke miatt megőrzött, azonos provenienciájú iratok.

bekezdés (ISO 5127)

önálló szövegrész egy publikációban.

műtárgyak (szűkebb értelemben) (ODLIS)

egy vagy több személy által készített vagy alakított tárgy (ide nem értve a másolatokat), amely kategóriába a természet által létrehozott (gyűjteményi tételek) vagy az esztétikai értékük érdekében létrehozott tárgyak (műalkotások) nem tartoznak ide.

hangfelvétel (ODLIS)

bármilyen hordozó, amelyen mechanikus vagy elektronikus módon lejátszható hangok vannak rögzítve, beleértve hanglemezeket, magnókazettákat és CD-ket.

audiovizuális dokumentum (ISO 2789)

dokumentum, amelyben a hang és/vagy a képek az elsődlegesek, és amelynek megtekintéséhez és/vagy hallgatásához speciális eszközök szükségesek.

MEGJ 1 átvéve:ISO 5127:2001.

MEGJ 2 Idetartoznak az olyan hangdokumentumok mint a hanglemezek, hangszalagok, kazetták, audio CD-k, digitális hangfelvételek fájljai; az olyan képdokumentumok, mint a diapozitívok, írásvetítő fóliák és az olyan kombinált audiovizuális dokumentumok, mint a mozgófilmek, a videofelvételek stb. A mikrofilm és más mikroformák nem tartoznak ide.

könyv (ISO 2789)

nem időszaki (nem periodikus), nyomtatott, kötetformájú dokumentum.

digitális formában született dokumentum (Jones)

olyan digitális anyagok, amelyeknek nincs és várhatóan nem is lesz analóg megfelelője (sem úgy, hogy forrása analóg volt, sem úgy, hogy a digitális mű analóg formába konvertálása megtörtént volna).

zártkörű hozzáférés (ISO 5127)

az információhoz, dokumentumokhoz vagy információs szolgáltatáshoz való hozzáférést általános vagy speciális szabályozás korlátozza.

gyűjtemény (ISO 5127)

valamely közös jellemző alapján egybegyűjtött dokumentumok csoportja, tekintet nélkül azok provenienciájára.

digitális dokumentum (ISO 2789)

meghatározott tartalmú információs egység, amelyet maga a könyvtár digitalizált, vagy amelyet digitális formában szerzett be gyűjteménye részeként.

NOTE 1 idetartoznak az eKönyvek, elektronikus szabadalmi dokumentumok, a hálózaton hozzáférhető audiovizuális dokumentumok és más digitális dokumentumok, mint pl. jelentések, kartográfiai és zenei dokumentumok, előnyomatok stb.

NOTE 2 nem tartoznak ide az adatbázisokban elérhető tételek.

NOTE 3 a digitális dokumentum egy vagy több fájlba szervezhető.

NOTE 4 a digitális dokumentum egy vagy több tartalmi egységből áll.

digitális anyagok (Jones)

tág értelmű kifejezés, ami tartalmazza egyrészt az analóg anyagok digitalizálásával keletkezett digitális másolatok körét, másrészt a digitális formában születetteket, amelyeknek nincs analóg forrásuk és analóg formába konvertálásuk sem történik meg.

digitális megőrzés (ODLIS)

a digitális formában készült anyagok fenntartási/karbantartási folyamata, melynek során a felhasználhatóság biztosítása érdekében mind a tartalmat hordozó bit-folyam, mind az annak megjelenítéséhez szükséges képességek megőrzése szükséges. A feladatot nehezíti az a tény, hogy a digitális tároló média nemegyszer gyorsan elhasználódik („bit rozsdá”), és a digitális objektum kibogozhatatlanul egybefonódik az elérési környezettel (szoftverrel és hardverrel), amely folyamatos fejlesztési-elavulási ciklusok során fejlődik. Ugyancsak a digitális megőrzés témakörébe tartozik az eredetileg nem-digitális formában létrejött művek (nyomatok, filmek stb.) digitalizálási gyakorlata, melynek célja a fizikai médiumok elhasználódásából eredő veszteségek megelőzése.

digitalizálás (IMLS)

könyvek, műtárgyak, történelmi dokumentumok, fotók, naplók, stb. elektronikus formába konvertálásának folyamata, melynek végterméke megjeleníthető ill. lejátszható számítógépen és más alkalmas eszközökön.

dokumentum (ISO 2789)

rögzített információ vagy anyagi tárgy, amely a dokumentációs folyamatban egységként kezelhető.

megj: a dokumentumok fizikai formájukban és jellemzőikben különbözhetnek.

letöltés (ISO 2789)

egy adott leíró rekord vagy tartalmi elem sikeres lekérése például megjelenítés, nyomtatás mentés vagy e-mail küldés céljából.

NOTE WEB szerver logoknál a sikeres kérések speciális, az NCSA által meghatározott visszatérési kódokkal jelöltek.

rajz (ISO 5127)

valamilyen ásványi anyaggal vagy hegyes eszközzel készített kép.

metszet (ISO 5127)

bármilyen, akár kézi akár gépi úton, esetleg savval maratva előállított nyomólemezzel készült nyomat, ahol a festék felvivő részek alacsonyabbak mint a nem-felvivő területek.

film (ISO 5127)

képek sorozata átlátszó szalagra rögzítve vagy valamely elektronikus hordozón tárolva, amelyek gyors egymásutánban megjelenítve folyamatos mozgás látszatát keltik.

teljes munkaidő egyenérték/TE (adapted from ISO 11620)
egy teljes munkaidős dolgozó egyéves munkaidejének megfelelő mérték.

példa ha egy intézményben 3 dolgozó közül az egyik negyed munkaidőben, a másik félmunkaidőben a harmadik pedig teljes munkaidőben dolgozik, akkor a TE a három személy esetében $0,25+0,5+1,0= 1,75$ dolgozó (TE).

incunabulum (ISO 5127)
Ősnyomtatvány; az 1501 előtt megjelent, szedett betűkkel készült nyomtatványok egyike.

issue (ODLIS)
újság vagy periodika azonos időpontban kiadott és azonos kiadványszámú példánya.

folyóirat (adapted from ISO 2789)
azonos címen, rendszeres vagy rendszertelen időközönként, határozatlan időtávon megjelenő kiadvány, az egyes kiadások folyamatosan sorszámozottak vagy minden kiadás dátummal ellátott.

NOTE jelentések, rendszeres konferenciaanyagok és évkönyvek sorozata ide értendő, míg az újságok és monográfiák sorozata nem.

lap (ISO 5127)
papír vagy más hasonlóan vékony anyagból készült lap amire információk rögzítettek vagy rögzíthetők.

könyvtár (ISO 2789)
szervezet vagy szervezeti egység, amelynek fő célja állomány építése és fenntartása, továbbá olyan információforrások és eszközök használatának elősegítése, amelyek a használók tájékozódási, kutatási, oktatási, kulturális vagy rekreációs igényeit elégítik ki.

NOTE ezek a könyvtárral szembeni alapkövetelmények, amelyek nem zárnak ki semmiféle, a fő célhoz képest kiegészítő további forrást és szolgáltatást.

kézirat (ISO 2789)
kézzel vagy géppel írott eredeti dokumentum.

NOTE a kötetekbe kötött és egyéb egységeket (töredékeket, tekercseket, szerzői kéziratokat stb.) külön lehet számba venni.

térkép (ISO 5127)

időben és térben lokalizált jelenségek konvencionális megjelenítése, csökkentett méretben és rendszerint síkban.

metaadat (ODLIS)

szó szerint: "adat az adatokról". Strukturált információ különféle célú információs források/objektumok leírására... Könyvtári területen a kifejezés rendszerint az olyan, nem hagyományos sémákra használatos mint a Dublin Core, VRA, EAD. A metaadatok leíró, strukturális és adminisztratív kategóriákba sorolhatók. A leíró metaadat indexelési, keresési, azonosítási és kiválasztási célokat szolgál. A strukturális metaadatok a komplex információ források belső szerkezetét írják le. Az adminisztratív metaadatok a források menedzsmentjét segítik, ide tartoznak a jogosultságkezelő, megőrzési, és technikai metaadatok amelyek leírják a forrás fizikai jellemzőit.

mikroforma (ISO 2789)

fényképezett dokumentum, amelynek használatához nagyításra van szükség.

NOTE 1 idetartoznak a mikrofilmlapok és a mikrofilmek.

NOTE 2 a diapozitívokat és hasonló dokumentumokat audiovizuális dokumentumként veszik számba.

monográfia (ISO 5127)

egy kötetben teljes vagy véges számú kötetben teljes, illetve teljessé tenni kívánt nyomtatott vagy nem nyomtatott kiadvány.

műemlék (adapted from OECD and UNESCO)

a történelmi műemlékek helyhez kötött vagyontárgyak, amelyek kiemelkedő történelmi, nemzeti, regionális, lokális, vallási vagy szimbolikus jelentőségük folytán azonosíthatók. Ide értendők az architekturális munkák, épületegyüttesek, nagyméretű szobrok és festmények, régészeti struktúrák és elemek, barlanglakások és ezek kombinációi. Nem értendők ide a közgyűjteményekben őrzött tárgyak.

múzeum (1) (ISO 5127)

ember által készített vagy természetes, kulturális vagy tudományos érdeklődésre számot tartó tárgyak rendszerezett gyűjteménye, folyamatos megőrzés mellett, kiállítási szándékkal.

múzeum (2) (ISO 5127)

szervezet vagy szervezet része amely múzeumi dokumentumok gyűjtését, megőrzését és kiállítását végzi.

újság, hírlap (ISO 2789)

olyan folytatódó kiadvány, amely speciális vagy általános érdeklődésre számot tartó, időszerű eseményekről közöl híreket; egyes részegységeit keltezés vagy számozás jelöli, és amely általában legalább hetenként egyszer jelenik meg. Idetartoznak az elektronikus hírlapok.

objektum, tárgy (adapted from CIDOC guidelines)
adott intézmény gyűjteményébe tartozó tétel.

szabad hozzáférés (ISO 5127)
korlátozásmentes hozzáférés információhoz, dokumentumokhoz vagy információs szolgáltatáshoz.

optikai karakter felismerés/OCR (ODLIS)
eljárás, melynek során a gépelt/nyomtatott karakterek elektronikus szkennelése, aanalizálása és amennyiben felismerhetőek, számítógép által felismerhető digitális,karakter kóddá alakítása történik meg. OCR fölöslegessé teszi az időt rabló újragépelését a nyomtatott formában elérhető információknak, habár a végeredmény nem teljes mértékben kiszámítható amennyiben a szkennelt dokumentum nem megfelelő vagy felismerhetetlen karaktereket tartalmaz.

oldal (ISO 5127)
egy lap egyik oldala.

pamphlet (ISO 5127)
48 oldalnál rövidebb terjedelmű monográfia.

szabadalom (ISO 2789)
állami dokumentum, amely biztosítja egy feltaláló számára a kizárólagos jogot hogy használjon vagy továbbadjon egy találmányt.

fizikai egység (ISO 2789)
fizikailag összefüggő dokumentum, beleértve az esetleges védőeszközöket, amely szabadon mozgatható.

NOTE 1 az összefüggés megvalósítható például összefűzéssel vagy dobozolással.
NOTE 2 nyomtatott dokumentumoknál a "kötet" (volume) kifejezés használatos (lásd ott).

fénykép (ISO 5127)
tartós kép, amely elektromágneses hatásra jön létre érzékeny felületen.

kép (ISO 5127)
egy vagy több objektum vagy alakzat elsősorban két dimenziós megjelenítése.

képeslap (ISO 5127)

postai úton továbbításra szánt lap, gyakran képpel az egyik oldalán.

plakát (ODLIS)

vastag papír vagy kartonlap, általában csak egyik oldalán megnyomva, illusztrációval vagy anélkül, valamilyen termék, szolgáltatás, vagy jövőendő esemény (koncert, találkozó, előadás, stb.) népszerűsítésére, rendszerint hirdetőoszlopon, falon vagy más alkalmas felületen történő elhelyezésre.

megőrzés (ISO 5127)

minden olyan intézkedés, beleértve a pénzügyi és stratégiai döntéseket, amely adott dokumentumok vagy gyűjtemények integritásának megőrzésére és élettartamának meghosszabbítására irányul.

nyomat (ISO 5127)

valamely kép rögzítése érzékeny anyagra.

ritka könyv (ISO 2789)

1800 előtti kiadású könyv.

irat (ISO 5127)

egy hivatal, szerv vagy személy által létrehozott vagy hozzá érkezett és kezelt dokumentum, amely jogszabályi kötelezettség vagy rendeltetésszerű tevékenység során jött létre.

kérés (adapted from COUNTER)

felhasználói kérés jelenti egy tétel megjelenítését, letöltését, nyomtatását vagy elküldését (e-mailben), melynek menete rögzített és felügyelt.

korlátozott hozzáférés (adapted from ODLIS)

valamely online erőforrás vagy szolgáltatás elérésének korlátozása speciális közösség tagjaira, mint például diákok, egyetemi kar vagy dolgozók, vagy pl. egy könyvtár látogatói.

retrodigitalizálás (retrospektív digitalizálás)

az eredeti, analóg hordozón található információ átalakítása digitális formába. Retrodigitalizálást végeznek például könyvtárak és levéltárak a dokumentumok megőrzése és szélesebb közönség számára elérhetővé tétele céljából. (lásd még: digitalizálás).

partitúra (ISO 5127)

olyan kottatípus, amely az egynél több, egymásnak alá nem rendelt zenei szólamú zenemű szólamainak lejegyzését úgy tartalmazza, hogy az egyidőben megszólaló hangok egymás alatt vannak.

teljes halmaz (ISO 5127)

objektumok vagy fogalmak összessége, ami teljesnek tekinthető.

kotta (ISO 5127)

nyomtatott, bekötetlen zene, akár egyedülálló lapokra nyomtatták, akár nem.

cím (ISO 2789)

valamely dokumentum elején található, azt azonosító és általában a többtől megkülönböztető szavak.

NOTE mérési célokra a "cím" olyan dokumentumot jelöl meg, amely megkülönböztető címmel ellátott különálló egység, akár egy, akár több fizikai egységben adták közre, figyelmen kívül hagyva a dokumentumból az adott könyvtárban található példányok számát.

videofelvétel (ODLIS)

elektronikus médium amelyben (általában mozgó, hanggal kiegészített) képek, lettek rögzítve televízión vagy monitoron történő megjelenítés céljából. Ide tartoznak a videokazetták és -lemezek.

kötet (ISO 2789)

nyomtatott dokumentum fizikai egysége, amely egy borítón belüli meghatározott számú lapot tartalmaz és önmagában egész, vagy egy csoport egy részét alkotja.

Sources

Borbinha, J. L. and Cardoso, F. (2000), NEDLIB glossary, available at: <http://nedlib.kb.nl/glossary.pdf>

CIDOC, International Committee for Documentation of the International Council of Museums (ICOM), International Guidelines for Museum Object Information: The CIDOC Information Categories, available at: <http://www.willpowerinfo.myby.co.uk/cidoc/guide/guide>.

COUNTER. Code of practice for journals and databases, Release 3, Appendix A: Glossary of terms, 2008, available at: http://www.projectcounter.org/code_practice.html

IMLS. Institute of Museum and Library Services, Status of technology and digitization in the nation's museums and libraries, 2006, available at: <http://www.ims.gov/resources/TechDig05/Technology%2BDigitization.pdf>

ISO 2789 (2006) Information and documentation – International library statistics

ISO 5127 (2001) Information and documentation – Vocabulary

ISO/FDIS 11620 (2008) Information and documentation – Library performance indicators

Jones, M. and Beagrie, N. (2003), Preservation management of digital materials: a handbook, London: British Library, available at: <http://www.dpconline.org/graphics/intro/>

OECD. Glossary of statistical terms, available at: <http://stats.oecd.org/glossary/index.htm>

Pierce-Moses, R. (2005), A Glossary of Archival and Records Terminology, The Society of American Archivists, available at: <http://www.archivists.org/glossary/substring.asp?SearchString=archive>

Reitz, J. M., ODLIS - Online Dictionary for Library and Information Science, available at: <http://lu.com/odlis/>

UNESCO. Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage, Paris, 16 November 1972, available at: <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>